

Projekt som verkställs med anslaget för hälsofrämjande verksamhet

Föremål för revisionen har varit verksamhet som har understötts med anslaget för hälsofrämjande verksamhet. Anslaget har under olika benämningar förekommit i statsbudgeten allt sedan 1970-talet. Med anslaget har i enlighet med tobakslagen understötts projekt för inskränkande av tobaksrökning och för hälsofostran samt i enlighet med lagen om nykterhetsarbete förebyggande av rusmedelsskador, och utöver dessa alkoholinformation och upplysning samt bekämpning av drogmissbruk och skador. Under 2000-talets första år var anslaget runt 7,5 miljoner euro, tills det åren 2007 och 2008 höjdes av riksdagen till en nivå över 9 miljoner euro.

Med revisionen har klarlagts hur detta anslag har använts, hur användningen har fördelat sig på olika understödstagare och verksamheter, vilka förfaranden som har tillämpats vid uppföljning och utvärdering, hur projekten har utnyttjats och vilket förhållandet är mellan verksamhetens resultat och de målsättningar som har legat till grund för anslaget.

Social- och hälsovårdsministeriet har fastställt en årlig användningsplan för anslaget. Uppgifter inom beredningen av användningsplanen samt uppgifter inom uppföljningen och övervakningen av understödets användning har ministeriet med stöd av lagen om nykterhetsarbete och tobakslagen överlåtit åt Centret för hälsofrämjande rf (Tekry), åt Stakes fram till år 2006 och fr.o.m. år 2007 åt Folkhälsoinstitutet. Enligt observationerna vid revisionen kan överlåtet betraktas som problematiskt med hänsyn till kraven på god förvaltningssed såtillvida, att Tekry behandlar sina medlemsförbunds ansökningar, eventuella övriga ansökningar och själv är en av dem som använder anslaget.

Av anslaget har ca hälften årligen använts för projekt som verkställs av statsförvaltningen. Till användarna har hört Stakes, Folkhälsoinstitutet, Arbetshälsoinstitutet, länsstyrelserna, social- och hälsovårdsministeriet, Social- och hälsovårdens produkttillsyns-

tral, Statistikcentralen samt universiteten. Totalt sett har endast hälften av anslaget använts för egentliga statsunderstöd, trots att det enligt budgetindelningen är fråga om ett statsunderstödsanslag. Till organisationsfältet (Tekry och övriga organisationer) har av anslaget i allmänhet styrts drygt 40 %. För projekt som har genomförs av Tekry har använts ca 16 % av anslaget. De övriga organisationernas andel har varit 25 - 28 %.

Bland anslagets användningsändamål har också verksamheter av varaktig karaktär fått en befast ställning. Inom statsförvaltningen har anslaget använts för verksamheter som naturligt hör till ifrågasvarande myndigheters reguljära uppgifter och som borde finansieras med anslagen för driftsutgifter. Med anslaget har hos flera statliga ämbetsverk och inrättningar finansierats bl.a. verksamhet av typen forskning och utveckling. I budgeten har inte angetts klara motiveringar för att anslaget kunde användas för sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet. Enligt de allmänna bestämmelserna och föreskrifterna om anslag kan statens ämbetsverk och inrättningar inte vara mottagare av statsunderstöd. Revisionsverket anser att ändamålet och användningssättet för anslaget för hälsofrämjande verksamhet bör klargöras.

Från projektförvaltningens och finansernas synpunkt är det inte ändamålsenligt att verksamheter av varaktig art upprätthålls i projektform och med stöd av projektbidrag. Om det betraktas som motiverat att den verksamhet som understöds bedrivs varaktigt, borde understödet behandlas som verksamhetsunderstöd till mottagaren eller, när det är fråga om statliga myndigheter, som driftsutgifter.

Ett flertal yttre faktorer och verksamhetsmiljön påverkar resultaten av den verksamhet som har understötts med anslaget. Bland projekten finns väl planerade, väl genomförda och framgångsrika projekt. Å andra sidan har anslag tilldelats också åt sådana projekt eller verksamheter, där resultat eller utnyttjande inte entydigt kan påvisas. Rapporteringen och utvärderingen av de understödda projekten har skett från fall till fall. I förfarandena för utvärdering av projekten har saknats en strävan till utvärdering av programhelheter eller teman.

Verksamhetsmiljön har förändrats efter det att lagen om nykterhetsarbete och lagen om åtgärder för inskränkande av tobaksrökning trädde i kraft. På branschen för hälsofrämjande verksamhet har uppenbarat sig nya aktörer samt innovativ forsknings- och utveck-

lingsverksamhet. Det är därför av nöden att göra en övergripande bedömning av resultaten och effekterna av den verksamhet som har finansierats med anslaget. En breddad aktörs- och expertkrets kunde stå till tjänst med alternativa sätt att använda anslaget.